

din nou prezentă și domnia-sa la Sibiu, în miezul dezbaterilor „fără frontiere“ afective de la „Spectacolele-lectură“, cele legate în memoria mea de inconfundabilul Virgil Flonda. Mă grăbesc să închei, spre a nu concura spectacolele prea lungi, amintind însă și de faptul că „eroii“ adevărați ai acestui festival, care „au tras la rame“ zi și noapte, alături de Constantin Chiriac, în memorabila croazieră „NEXT-2007“, așa cum sunt Luminița Bârsan, Aura Gaidarji, Florin Țicu, Miki Lațcu, Dana Motrună, Teodora Stanca, Dana Pârvulescu, Petruța Popescu, Violeta Bitire și alții, nu prea au fost răsfățați de mass-media. Și este păcat ! Munca lor din „culise“, la care, de la primele ore ale dimineții, participă și unii artiști, în frunte cu Cristi Stanca, Gelu Potzolli, Radu Nica, Mariana Presecan, Codruța Vasii și alții, nu poate fi despărțită de tot ce a însemnat succesul acestui festival și de contribuția lui determinantă pentru ca Sibiu să devină Capitală culturală europeană. În această muncă a *staff*-ului sibian, acum, la a14-a ediție, am descoperit o mare risipă de efort. Dar și o pilduitoare discreție. Din păcate, ne grăbim să o ignorăm atunci când o neașteptată modificare de program nu ne parvine în timp util ori când, de această dată nu din vina organizatorilor, la o conferință de presă vin prea puțini oameni în sală. Discreția celor din *staff*-ul festivalului sibian aparține în egală măsură culiselor și spectacolului. Reprezintă ea însăși, cu adevărat, un spectacol ! Este mărturia unui spectacol pe care l-am perceput acum, la a 14-a ediție, și în *speech*-urile scurte, dar de bun simț, ale primarului Klaus Johannis, din Piața Mare, în aparițiile domniei-sale, tot de maximă discreție, în sala Teatrului Național „Radu Stanca“, apoi la Simerom, între cele trei reprezentații, spre a se convinge că lucrurile decurg potrivit așteptărilor, ba chiar și la Catedrala ortodoxă, de Rusalii, undeva, aproape „pierdut“ în convoiul acelor care îl însoțeau pe președintele Băsescu. Un primar deloc grăbit de a prinde un loc „în față“, așa cum ne-au obișnuit aleșii neamului.

Cam atât despre doar câteva dintre personajele, întâmplările și semnificațiile unui „film“ al culiselor Festivalului în stare crudă. Fără montaj și fără cenzură. Numai așa, cum se prezintă el, în „sinergia faptelor“...

Mihai LUNGEANU

*Am SCRIS despre ce s-a VORBIT,
după ce am ASCULTAT ce s-a CITIT!*

Povestea spectacolelor-lectură sibiene, 2007

Unul dintre multele secrete ale atracției pe care o exercită **Festivalul Internațional de Teatru de la Sibiu** asupra participanților de pe toate meridianele stă în cuvântul-cheie care însoțește fiecare ediție. Anul acesta, omniprezentul NEXT a indus dinamismul și ordinea în cantitate, confirmarea și ineditul în calitate, secvențialitatea programului și surpriza perspectivei. O inspirată noțiune, un ideal punct de pornire în nenumăratele discuții multilingve țesute pe canavaua Festivalului

de către cei îndemnați mereu să participe la cât mai multe *acțiuni*, organizate de diferitele *națiuni*, împărțite în veșnic paralelele *secțiuni*.

Una dintre aceste secțiuni, numită **Spectacole-lectură**, oferă celor ascultători, de 12 ani încoace, producții autohtone și texte (tr)aduse din lumea largă, inedite sau nu, dar propuse de fiecare dată ca fiind simptomatice sau emblematice pentru evoluția dramaturgiei contemporane. Redacția **Teatrului Național Radiofonic** a acceptat, acum 10 ani, ideea subsemnatului de a produce o emisiune de informație teatrală, dedicată numai acestei ramuri de manifestare teatrală, și astfel Teatrul Național „Radu Stanca” din Sibiu beneficiază astăzi de o mini-audio-bibliotecă în care sunt arhivate atât fragmente din lecturile produse, cât și parte din discuțiile iscate. Intitulată *Thaliafest*, emisiunea poate oferi oricând și oricui *imagini sonore* devenite mărturii, dovezi și probe ale importanței pe care secțiunea festivalului sibian a căpătat-o pe parcursul edițiilor (pe)trecute.

Anul acesta, directorul FITS, actorul Constantin Chiriac, a fost obligat să scrie o prefață îndoliată: „*Dedic anul acesta «Antologia de texte dramatice», lectura lor în secțiunea «Spectacole-lectură» și imprimarea lor în secțiunea «Spectacole de teatru radiofonic», actorului, profesorului, omului de teatru și prietenului Virgil Flonda. Mi-ar fi plăcut să-i fac un «laudatio» pentru munca lui exemplară, dar acum, din păcate, nu pot decât să-i aduc un omagiu*”. Cele patru producții radiofonice dedicate ediției 2006 au marcat și ele nedreptatea unui destin care, poate pedepsindu-i pe cei rămași, i-a oferit colegului nostru VIRGIL FLONDA un rol definitiv într-o eternitate subiectivă și aplauze tăcute în memoria fiecăruia dintre noi.

Celor șapte texte propuse auditoriului anul acesta li s-a „intentat”, după fiecare lectură, câte un mic *proces-verbal* în care subiectul era disecat, discutat și disputat prin încrucișarea unor opinii critice (literare și teatrale) animate atent și conduse dinamic de criticul-moderator Sebastian Vlad Popa. Să încercăm refacerea itinerarului:

24 mai – prima zi. Sala de lectură a Bibliotecii Astra (clădirea veche) găzduiește lectura unui proiect ambițios al teatrului sibian: THE SPEED OF LIGHT – „o *încercare de dramatizare a Luceafărului eminescian*” (l-am citat pe același Constantin Chiriac, director de teatru și de festival), construită în urma cercetărilor făcute asupra poemului românesc de către foarte tânăra autoare americană Rebecca Nesvet, cercetări care au fost împlinite, uneori încă neîndemânat, într-un scenariu științifico-fantastic foarte contemporan, rod al „citirii” multor filme de gen. Cei patru actori (Gabriela Neagu, Cătălin Neghină, Dana Taloș și Cristina Ragos) au urmat trasee de citire diferite, oferindu-ne doar *viteza*, nu și *lumina* unei propuneri dramaturgice.

25 mai. Al doilea început: lectura primului text inclus oficial în secțiunea de care ne ocupăm. Titlul integral: ROMÂNIA 21 – o comedie contemporană cu cântec(e), text scris de Peca Ștefan, cu muzica scrisă de Peca Ștefan (cu o singură excepție în 19 titluri), cu versuri scrise de Peca Ștefan, și cu unul dintre personajele secundare numit. . . Peca Ștefan. „*O piesă despre România scrisă de mine, Peca. Vă mulțumesc. Vă mulțumesc foarte mult*” – spune personajul Peca în prologul piesei scrise de Peca. Cei aproape 20 de spectatori-auditori i-au ascultat cu atenție pe actorii sibieni Pali Vecsei, Bogdan Sărățean, Geraldina Basarab, Florin Coșuleț, Horia Nicoară, Cristina Stoleriu, Dan Glasu și Gelu Potzolli, apreciind în discuțiile ulterioare capacitatea lor de a umaniza propunerile dramaturgului. Despre acest text (citit și la *Green Hours*, invitat și la Heidelberg, premiat în Irlanda și inclus într-o

antologie în limba maghiară) au dialogat, cu argumente literare sau teatrale, cei doi invitați ai moderatorului, Iulia Popovici și Dan C. Mihăilescu. Au fost subliniate „valoarea de export“ a „dramaturgiei consumabile“ (cu „idei clișeistice“) practicate de autor, circulația europeană a „numelui“ său, precum și aprecierile „vii și spontane“ ale spectatorilor bucureșteni. Reacțiile con-vorbitorilor (Florin Coșuleț, Ion Cazaban, Octavian Saiu, Doina Modola, Anca Rotescu) au dovedit importanța *subiectului* dar și carențele *obiectului*, descoperind sub comportamentele incriminate mentalități încă tributare unui sistem care a (se) dus o lume întregă. A fost acceptată necesitatea depășirii momentului de impas ideologic și estetic, chiar pe calea „consumării“ producțiilor sale.

26 mai. Ziua a 3-a a propus auditoriului (cvasiconstant pe parcursul lecturilor) un alt cuplu de critici – Cristina Rusiescki și Costi Rogozanu – care împreună cu mereu atentul moderator Sebastian Vlad Popa au „dezbătut“ lectura *integrală* a textului MERDE, scris de Yoshvani Medina și tradus de Eugenia Anca Rotescu (mai puțin titlul!). Soluția citirii celor șase personaje de către numai trei interpreți (Mihai Coman, Adrian Neacșu și Cristina Ragos) a înmulțit dificultățile de recepție a relațiilor dintre replici, chiar dacă didascalii citite de Cristina Flutur luminează, din când în când, timpii și spațiile de desfășurare. Autorul (precaut?! , ironic?! , umil!?) mulțumește la debutul textului său „*Lui Anton Cehov și celorlalți scriitori care și-au adus involuntar contribuția la scrierea acestei piese*“. Printre replicile abundând de repetiții, dezvoltări și conexiuni ale cuvântului-titlu, ascultătorii au putut descoperi și seminte posibil roditoare de poezie și teatralitate („ANSELME: *Să nu iubești e singurul fel de a iubi. NICOLAS VALLS: Să iubești e singurul fel de a iubi. Am învățat asta alături de tine.*“) Textul, încheiat de autor în 2006, la Avignon, cuprinde multe observații juste asupra noilor ierarhii ale priorităților individuale („*Trei lucruri sunt cele mai importante în viață: banii, puterea și iubirea. Primele două nu se pot dispensa unul de altul: mereu se vor urî cu cordialitate. Pentru că se știu condamnate să trăiască împreună. Mereu o să fie geloase pe libertatea iubirii. De aceea, bogații sunt paranoici, iar îndrăgostiții liberi*“), asupra pericolozității complicităților politice acceptate cu arogant pragmatism („*Shakespeare e foarte bun la citit, dar e cumplit la trăit*“) și asupra cinicei ipocrizii, devenită lege de comunicare („*mulți dintre cei care sunt aproape de Biserică, sunt departe de Dumnezeu*“). În dialog cu opiniile lui Sebastian Vlad Popa („*un text comunist, o parodie invertit sexuală a politicianului*“ relevând „*perpetuarea incestuos criminală a dinastiei, a clanului*“), vorbitorii au amendat precaritatea psihologilor aflate în spatele personajelor, mult prea rapida alternanță dintre dialogurile seci și replicile gen monolog explicativ, propunerea de teatralitate lipsită de finalitate, ceea ce a creat premisele unei bune întrebări, rostită clar de criticul Doina Modola: „*Cui ar fi recomandabil acest text?!*“. Cei ce vor avea timpul necesar pentru a se apleca asupra lui, în forma în care a fost tipărit în **Antologia pieselor prezentate în Secțiunea „spectacole-lectură“** (oferită întotdeauna gratuit celor interesați) vor putea formula propriul răspuns.

27 mai. A patra zi a oferit actorilor sibieni (Dan Glasu, Adrian Neacșu, Diana Fufezan, Pali Vecsei și Bogdan Sărățean – didascalii) partiturile unui text – citit parțial – datorat dramaturgului francez Olivier Apert, intitulat ÎNTRU VIAȚĂ ÎNTRU NOAPTE (COBORÂREA LUI ORFEU LA DRACULEA) și tradus de Anca Mănuțiu. În ton cu grafierea titlului, cităm și indicația autorului: „*în șapte nopți, patru seri, o dimineață*“. Moderatorul a propus cu această ocazie un dialog competent și instructiv între opiniile critice „semnate“ de Florica Ichim și de Ion Bogdan Lefter.

„Spectacolul“ lecturii și-a găsit o continuare inspirată în „duelul“ scriitor deși pașnic, virulent deși politicos, acid deși tandru dintre cei doi distinși critici, principala observație fiind contrastul puternic dintre patriarhalitatea aparentă a subiectului și caracterul „hard“ al limbajului, dintre actualitatea problematicei și patetismul ineficient al relațiilor, dintre tonul romantic și postmodernitatea structurii dramatice. O retorică a efectelor care dispersează atenția, bruiază logica și anulează compasiunea. Lectura parcă prea „angajată“ a actorilor a făcut și mai pregnantă (ș)căderile textului, apreciat de criticul Adrian Mihalache ca „o fragilă schelărie, ineficientă în sensul construcției dramatice“, iar de Doina Modola ca „un text elegant și revelator prin reeditarea mitului“. Povestea Principelui / Voievod / Dictator Draculea, care o ține ostatică pe înduplecabila Euridice, care primește vizita șantajist-recuperatoare a lui Orfeu, ca reprezentant al T. P. I. -ului (Tribunalul Penal Internațional), și care își desfășoară activitățile nocturne într-un buncăr „cu televizoare și radiouri“ dar și cu „o tapiserie imensă, reprezentându-l pe Vlad Țepeș ospătându-se înconjurat de oameni trași în țeapă“ poate deveni pretext de spectacol (sau nu) doar pentru cine se va încumeta la lectura textului din **Antologie**.

28 mai. Ziua a cincea – din nou un text românesc, semnat de Dumitru Radu Popescu: CIMITIRUL DE TRENURI. O listă de personaje care poate deveni oricând, ea însăși, un spectacol al imaginației (stau alături Moise și Ibrahim, Eva și Naftanailă, Mastroianni și Julietta Masina) a oferit echipei de actori ai Teatrul Național „Radu Stanca“ din Sibiu (prin dialogul nebunesc de vioi între aluziile politice, subtilitățile poetice, cinismele și expresiile pipărate) posibilitatea unui exercițiu ludic complex, *lectura* unui text dovedindu-și, încă odată, specificitățile și diferențele (obligatoriu de respectat) față de *interpretarea* unui rol pe scenă. Pare potrivit momentul pentru a saluta și perseverența cu care publicația editată de FITS, *Aplauze*, a urmărit și redat zilnic sensul și conținutul evenimentelor secțiunii noastre. Astfel, despre piesa lui D. R. Popescu putem citi, sub semnătură tinerei Oana Sivu: „*Premisa textului este deja formulată printr-o primă declarație: «n-a mai rămas decât teatrul... care mai poate da un sens... care mai poate resacraliza Natura și Omul»... Locul în care se petrece acțiunea este un cimitir de trenuri... simbolul poate sugera deopotrivă un «cimitir al civilizației tehnice», sau o «expresie a perisabilității tuturor marilor eforturi ale omenirii» (Mircea Tomuș), dar poate fi și locul în care... visele și idealurile sunt cele care se stivuiesc alături de trenuri*“. O tentantă invitație la o lectură personală. Și un gest de reverență față de un dramaturg care nu-și trădează nici stilul, nici talentul. Poate sta dovadă și o versiune radiofonică a textului, realizată deja de Studioul de Radio Cluj, avându-l ca regizor pe actorul Dorel Vișan.

29 mai. A șasea zi din maratonul spectacolelor-lectură, ne-a prezentat textul MARIAJ, de David Lescot. Tradus de Anca Rotescu și citit de actorii Cristina Flutur și Cătălin Neghină (didascaliiile revenindu-i loanei Blaga Frunzescu, sub îndrumarea actriței Mariana Presecan), textul propune o clară structură cinematografică, alcătuită din așteptări (i)mobilate cu tăceri, din gesturi mărunte cu rezonanță majoră, alternate cu monoloage epice, cu amintiri sau destăinuiri, și asta atunci când dialogul, în loc să fie instrumentul comunicării între *personaje*, nu face altceva decât să ne comunice *nouă* ceea ce ele așteaptă să se întâmple (fie chiar și de la obiectele înconjurătoare: „*Da, poți să ajungi roșu de furie și să acționezi violent, să faci o impresionantă demonstrație de forțe... să martirizezi obiecte îndărătnice, să te răzbuni pe ustensile fără apărare... să pulverizezi*

mobilierul impertinent, să dezlănțui furtuna asupra lucrurilor“). O discuție serioasă și bogată în argumentație au pornit criticii Mihaela Michailov și Ionuț Tomuș, secondați pe parcurs de Iulia Popovici, Oltița Cîntec, Cristian Buricea-Mlinarcic și Doina Modola, sub arbitrajul alert și deseori incitant al lui Sebastain Vlad Popa (care a dialogat și cu un grup de studenți sibieni ai Facultății de Litere și Arte, Secția Teatru – teatrologie și management cultural, realizatori ai cotidianului festivalului).

31 mai. Penultima zi de lecturi, când am ascultat cu toții (iar echipa Teatrului Național Radiofonic a și înregistrat, ca în fiecare dimineață) textul STĂTEAM ACASĂ ȘI AȘTEPTAM SĂ VINĂ PLOAIA de Jean-Luc Lagarce. Un autor despre care Iulia Popovici scria: „*Jean-Luc Lagarce... anul acesta ar fi împlinit cincizeci de ani, a murit la treizeci și opt, de «boala secolului», SIDA. Cel mai montat autor în Franța după Shakespeare și Molière, Lagarce e comemorat în 2007 în țara sa natală și în toate Institutele Franceze din lume.*“ Este de înțeles dorința echipei de actrițe (Dana Talos, Mariana Presecan, Diana Văcaru Lazăr, Laura Ilea și Cristina Ragos) de a ridica rostirea textului la deplină sa semnificație. Ceea ce s-a și reușit, așa cum a subliniat criticul Adrian Mihalache, aflat în dialog cu traducătoarea textului, Eugenia Anca Rotescu. Și așa cum cei prezenți au sesizat, dialogurile celor cinci femei – aflate într-o mereu interșanjabilă stare de aștepta re-vinovăție-revoltă-speranță – au creat ambiguitatea, poezia, misterul și delicatetea necesară pentru a desface ghemul de relații, situații și motivații aflate în spatele cuvintelor scrise. Opiniile celor care au comentat lectura s-au constituit într-un bun punct de pornire pentru o cercetare mai amplă a dramaturgiei lui Jean-Luc Lagarce. Chiar și pe calea vizionării spectacolului realizat de Radu Afrim la Teatrul Odeon, cu piesa *E doar sfârșitul lumii*.

1 iunie. Încheierea seriei de spectacole-lectură a prilejuit un titlu oarecum adecvat Zilei Copilului: GIRLS AND DOLLS (FETIȚE ȘI PĂPUȘI) de Lisa McGee. Un text tradus de Violeta Popa și citit de Dana Talos, Geraldina Basarab, Cristina Ragos, Gelu Potzoli, și studentele anului IV actorie, Maria Anușcă, Alina Irom și Arina Ioana Trif, cu toții îndrumați de neobositul actor Dan Glasu. Titlul însă induce în eroare, căci povestea celor două fete criminale (?!) la zece ani este amplasată undeva între tragic și grotesc, între introspecție și analiză, între amintiri și interpretări, între justificări și obsesii obscure. „*Piesa a fost scrisă pentru patru actrițe*“ notează autoarea, lăsând ca restul de zece roluri să fie împărțite aleatoriu „*între membrii trupei*“. Sebastian Vlad Popa a propus pentru ultima rundă de discuții un dialog între criticul de teatru Andreea Dumitru și lectorul universitar Rodica Grigore, mizând probabil pe o mai bună receptare și înțelegere între spiritele feminine. Existența unei metaforice *căsuțe din copac* (deși loc foarte concret al aruncării copilului care nu-și mai sfârșea plânsul diabolic) acordă textului o poezie ciudată, un soi de ceață luminoasă prin care se pot întrevedea circumstanțele atenuante ale motivațiilor gestului rememorat acum, după douăzeci de ani, cu dorința ispășirii și speranța izbăvirii.

Aceste scurte notații despre cele întâmplăte pe parcursul Secțiunii **Spectacole-lectură** din cadrul ediției a XIV a Festivalului Internațional de Teatru de la Sibiu se vor adăuga opiniei generale care sublinia importanța fenomenului, alura artistică distinctă și elevată, profesionalismul dezbaterilor și relevanța opiniilor, meritând poate o mai complexă atenție din parte organizatorilor, în ideea păstrării prin tipăritură a jocului de idei ce a secondat jocul vorbelor citite. Toate, spre bucuria ochiului ascuns în urechea fiecăruia.